

با پلنگ بیشتر آشنا شویم

خودآموز سرگرمی و آموزشی درباره پلنگ
پارک ملی ساریگل شهرستان اسفراین
مخصوص دانش آموزان مقطع راهنمایی

مقدمه

پلنگ، یکی از زیباترین پستانداران جهان است که در بیشتر بخش های قاره های آسیا و آفریقا زندگی می کند. از میان نژادهای مختلف پلنگ ها، پلنگ ایرانی بزرگترین و زیباترین بوده و عمدتاً در ایران و کشورهای همسایه آن وجود دارد. در واقع، پلنگ یکی از با ارزش ترین جانوران ایران به شمار می رود که در بیشتر بخش های کشور زندگی می کند. ولی، تعداد آن به سرعت در حال کاهش بوده و رو به انقراض و نابودی می رود. پارک ملی ساریگل در نزدیکی شهرستان اسفراین واقع شده و از گذشته، یکی از بهترین مناطق زیست این جانور در کشورمان به شمار می آمده است. با این حال، تعداد پلنگ های ساریگل نیز در سالهای اخیر کاهش یافته است. آنچه که پیش روی شماس، "خودآموز سرگرمی و آموزشی درباره پلنگ" ویژه مقطع راهنمایی می باشد. این خودآموز به منظور آموزش دانش آموزان روستاهای اطراف پارک ملی ساریگل تهیه و تدوین شده است. دانش آموزان امروز، نقش بسیار مهمی در آشنا نمودن والدین و دوستان خود با ساریگل و جانوران آن می توانند ایفا نموده و در آینده نیز محافظان خوبی برای پلنگ های پارک ملی ساریگل خواهند بود. امید است تا چنین گامی برای سایر زیستگاه ها و گونه های ارزشمند کشورمان توسط سازمان محیط زیست و تشکل های غیردولتی برداشته شده تا پس از نابودی ببر و شیر، شاهد انقراض جانور دیگری نباشیم.

در اینجا جا دارد تا از همفکری و راهنمایی های آقایان دکتر شهریاری، مهندس آبسالان، مهندس لشکری، دکتر موسوی، مهندس جورابچیان، مهندس جمشید فاضل، محمدرضا عباسی، براتعلی باکنگ، اکبر محمدی، عباس سیرغانی، محمد حسین زاده تنها، محمد تقدیسی، ابراهیم یعقوبی، مسعود نصیری، محمدرضا حسن زاده، وحید علیزاده، حسین حسین زاده تنها، حاتمی، نظامی و خانم ها اسداللهی، حسین پور، هنری مهر، عسگرنیا، شیرخورشیدی، سهرابی نیا، زواران حسینی، باقری، اخوین و جعفری برای آماده سازی هر چه بهتر این مجموعه سپاسگزاری گردد.

شناسنامه خودآموز سرگرمی و آموزشی درباره پلنگ

متن: محمدصادق فرهادی نیا، کامبیز برادرانی و علیرضا مهدوی

انتخاب تصاویر: فاطمه حسینی

داستان و سرگرمی ها: ملیکا قلیچ پور، مرتضی اسلامی

طراحی و صفحه آرایی: محمدصادق فرهادی نیا

طرح روی جلد: لیلا آمیغ

ناشر: انجمن یوزپلنگ ایرانی

شمارگان: ۴۰۰ نسخه

پلنگ؛ قوی و زیبا

در دنیای جانوران، حیوانی که بیش از سایر حیوانات توانسته با عملکرد ویژه و زیبایی فوق العاده اش توجه همگان را برانگیزد، پلنگ است. پلنگ به دلیل قدرت بالا رفتن از بلندی ها، پرش از ارتفاع و دویدن سریع به عنوان یک ورزشکار تمام عیار در دنیای حیوانات شهرت یافته است.

پوست زیبای این حیوان نیز موجب شده است تا او بعنوان زیباترین موجود طبیعت شناخته شود. ظرافت حرکات بدنی این حیوان در جست و خیزها و شیطنت ها، بی شک زیباترین تصاویر ذهنی ما را شکل خواهد بخشید؛ بدنی دراز که بر پاهایی قوی استوار است، سری دایره ای شکل که شاید به دلیل تقویت ماهیچه های اندام های جویدنی به این فرم در آمده است، چشمانی که توانایی خاص برای تشخیص حیوانات از فواصل دور را دارد و قادر است با انقباض و انبساط مردمک خود هم در نور فراوان و هم در تاریکی مطلق دید کاملی داشته باشد. پاهایی که با پنجه های قوی او را قادر می سازد تا به صورت قائم از درخت بالا رود و دمی که بعنوان اهرم توازن در موقع پرش به کمک او می آید.

خال های روی پوست بدن پلنگ برای استتار او در بیشه ها و جنگل به کار می آید. قسمت زیرین و بخش داخلی پاهای او نیز از موهای نرمتری پوشیده شده که موجب می شود صدای پای او به هنگام گام برداشتن کاملاً خفه شده و او با راحتی تمام امکان

نزدیک شدن به طعمه را بیابد. این قدرت طبیعی و انعطاف اندام های پلنگ، امکان فرار را از طعمه سلب می نماید و سرانجام آرواره های قوی و دندان های تیز کار را به اتمام می رساند.

آیا می دانید پلنگ های ایرانی،
زیباترین و قوی ترین پلنگ های
دنیا هستند؟

پسر عموهای پلنگ

پلنگ از خانواده گربه سانان بوده ولی دارای تفاوت هایی با سایر اعضای این خانواده می باشد:

		
ببر	پلنگ	یوزپلنگ

❁ دانش آموز عزیز! پلنگ با ببر و یوزپلنگ چه تفاوتی دارد؟ جاهای خالی را پر کن.

۱. خال های پلنگ ..... است، خال های یوزپلنگ ..... است و ببر ..... دارد.
۲. بدن پلنگ .....
۳. دم پلنگ .....
۴. سر پلنگ .....

رنگ بدن و خال های سیاه به این جانور کمک می کند که به سختی دیده شود. چون بسیار هم رنگ محیط اطراف خود هستند. اگر باور نمی کنید، به تصویر روبرو نگاه کنید. در این تصویر، ۲ پلنگ وجود دارند که به سختی دیده می شوند. آیا می توانید آن ها را پیدا کنید؟ بنابراین، می بینید که پلنگ ها در طبیعت به

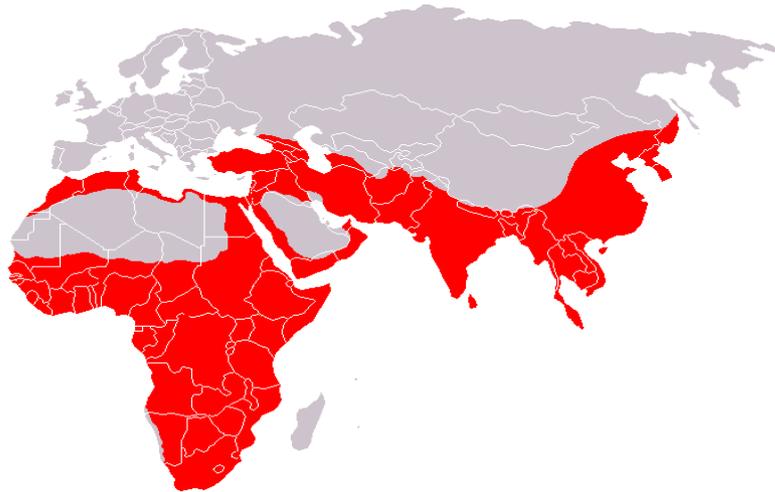
خوبی می توانند خود را حفظ کرده و بدون آنکه دیده شوند، به شکارهای خود نزدیک شوند. به این حالت، *استتار* می گویند. به خاطر آنکه پلنگ ها به خوبی می توانند استتار کنند، خیلی کم توسط مردم دیده می شوند و اگر تابحال پلنگی دیده اید، باید خیلی خوشحال باشید چون خوش شانس هستید.

پلنگ یکی از باهوش ترین و زنگ ترین جانوران در طبیعت است!

محل زندگی پلنگ ها

زیستگاه، محلی است که جانور در آن زندگی می کند. پلنگ ها در ایران می توانند در زیستگاه های مختلفی زندگی کنند. آنها از جنگل های شمال تا بیابان های مرکزی و جنوبی و از کوهستان ها تا مناطق نیمه جنگلی غرب کشور به استثنای مناطق کویری بی آب و علف یافت می شوند. این جانوران زیبا، در کشورهای زیادی در قاره های آسیا و آفریقا زندگی می کنند و اکثر استان های کشورما، به جز خوزستان، زیستگاه این جانور می باشد.

استان خراسان شمالی با داشتن چشم اندازهای زیبا و زیستگاههای مختلف دشتی، کوهستانی، و نیمه جنگلی از دیرباز، زیستگاه خوبی برای پلنگ ها به حساب می آمده است. در این میان، مناطق کوهستانی اطراف شهرستان اسفراین، بهترین محل زیست پلنگ در این استان به شمار می رود. مخصوصاً پارک ملی ساریگل که در حال حاضر، خانه چندین قلاده از زیباترین و بزرگترین پلنگ های ایرانی می باشد.

❁ دانش آموز عزیز! استان خود را روی نقشه پیدا کرده و آنرا رنگ کن. شهرستان اسفراین را هم به عنوان یکی از بهترین مناطقی که پلنگ ها در اطراف آن زندگی می کنند، با یک علامت، مشخص کن.

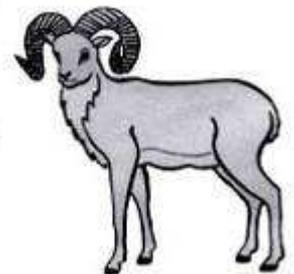
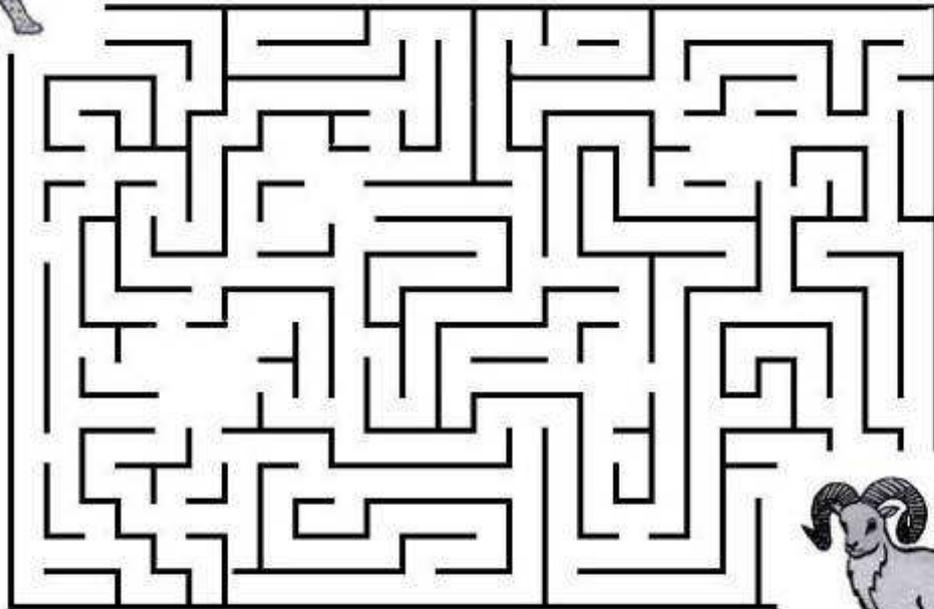
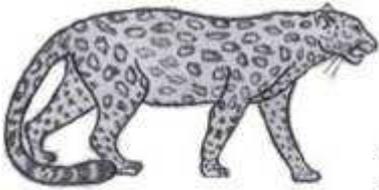
غذای پلنگ ها

پلنگ ها در پارک ملی ساریگل، از جانوران زیر تغذیه می کنند:

در منطقه کوهستانی ساریگل، پلنگ ها طعمه های خود را بیشتر در قسمت های صخره ای، شکاف سنگ ها، داخل غارها و بین درختچه ها پنهان می کنند تا طعمه آنها از دسترس جانورانی مثل گرگ، کفتار، شغال و روباه دور بماند.

❁ دانش آموز عزیز! با کشیدن خطی، پلنگ را به غذای مورد علاقه اش که قوچ است، برسان.

آیا می دانید گرازها دشمن مزارع
کشاورزی هستند و پلنگ با شکار
گرازها، به انسان خدمت می کند؟

زندگی پلنگ ها

پلنگ ها در پارک ملی ساریگل، اگر آرامش و امنیت داشته باشد، در روز و شب فعالیت می کند، ولی در صورتی که احساس خطر کند، فقط شب ها و آن هم با احتیاط از لانه اش بیرون می آید و به شکار می پردازد. پلنگ معمولاً به صورت تنها زندگی کرده و در شکاف سنگها و غارها، لانه ای برای خود می سازد. هر پلنگ برای خود قلمرویی دارد که در واقع محل زندگی شخصی آن است. او در قلمرو خود زندگی و شکار می کند و اگر پلنگی وارد قلمرو پلنگ دیگری شود، مبارزه سختی بین آن ها صورت می گیرد. این جانور قلمرو خود را با پاشیدن ادرار روی تنه درختان و سنگ ها و خراش دادن پوست درختان علامت گذاری می کند.

تولید مثل پلنگ ها

پلنگ ها در زمستان جفتی برای خود پیدا می کنند. در این فصل (به خصوص ماه های دی و بهمن) صدای نعره پلنگ ها شنیده می شود و آن ها با این کار، یکدیگر را صدا می زنند و به سایر پلنگ ها اعلام می کنند که این منطقه، قلمرو شخصی آنهاست.

زمان تولد بچه پلنگ ها فصل بهار است. پلنگ ماده پس از سه ماه بارداری یک تا ۳ توله بدنیا می آورد. توله های پلنگ به هنگام تولد نابینا هستند و دمی کوتاه دارند. وزن توله های پلنگ های پشمالو و حدود نیم کیلو است. آن ها تا ۳ ماه از شیرمادرشان تغذیه کرده و پس از آن، مادر به توله ها یاد می دهد که چگونه جانوران مختلف را شکار کنند. توله ها تا

یک سال و نیم و یا کمی بیشتر وابسته به مادر هستند و وقتی که به سن یک سال و نیم رسیدند، مادرشان را ترک کرده و هر کدام به دنبال زندگی خود می روند.

آیا می دانید پلنگ هیچ فطری برای انسان ندارد و به ممض دیدن انسان، فرار می کند؟!

جدول پلنگ

❁ دانش آموز عزیز! حالا که بیشتر با پلنگ آشنا شده ای، به پرسش های زیر پاسخ داده و جدول را پر کن.

- ۱) پلنگ ها از چه خانواده ای هستند؟
- ۲) تنها دشمن پلنگ ها؟
- ۳) خال های بدن پلنگ درشت و ..... است.
- ۴) فصلی که بچه پلنگ ها در آن به دنیا می آیند.
- ۵) یکی از بهترین مکان برای زندگی پلنگ ها در ایران.
- ۶) مدتی که طول می کشد تا تولد پلنگ ها به دنیا بیایند.
- ۷) دلیل اینکه پلنگ روی تنه درختان و سنگ ها ادرار می کند و تنه درختان را خراش می دهد.
- ۸) اندامی که به پلنگ کمک می کند تا هنگام بالا رفتن از درخت تعادلش را حفظ کند.
- ۹) حیوانی که دشمن مزارع است و پلنگ آن را شکار می کند.
- ۱۰) مهمترین غذای پلنگ که در تپه ها و کوه ها زندگی می کند.

									۱
									۲
									۳
									۴
									۵
									۶
									۷
									۸
									۹
									۱۰

آفرین! حالا می توانی برای دیدن پاسخ های جدول، به صفحه ۱۲ بروی.

دشمن پلنگ ها: انسان!؟

تنها دشمن پلنگ انسان است و جانوران دیگر نمی توانند به او آسیب برسانند. البته گاهی توله ها توسط

سایر گوشتخواران نیز کشته می شوند. انسان پلنگ را به خاطر پوست بسیار زیبایی که دارد شکار می کند. شکارچیان برای شکار پلنگ گاهی لاشه حیواناتی را که او شکار کرده سمی می کنند تا هر وقت که جانور از آن تغذیه کند بمیرد و یا در محل زندگی او تله می گذارند. انسان ها هم چنین حیواناتی مانند قوچ و میش را شکار می کنند که از طعمه های اصلی پلنگ به شمار می آید و به این ترتیب غذای پلنگ ها کم می شود. در

این صورت پلنگ ها مجبورند برای رفع گرسنگی خود به حیوانات اهلی مانند گوسفند و بز حمله کنند، متأسفانه در این مواقع نیز توسط انسان کشته می شوند. اگر شکارچیان به این کارهای خود ادامه دهند روزی خواهد رسید که در کشورمان دیگر هیچ پلنگی نخواهد ماند و نسل آن ها برای همیشه از بین خواهد رفت.

ساریگل؛ یکی از آخرین پناهگاه های پلنگ ها در خراسان شمالی

کوه های ساریگل، شاه جهان، نصرآباد، ایزی، دهانه اجاق، باباقدرت و پرتان در شهرستان اسفراین از بهترین مناطق زیست پلنگ در استان خراسان شمالی محسوب می شود. پس باید از آن به خوبی حفاظت و مراقبت کرد تا اندک پلنگ های باقی مانده بتوانند در این منطقه به زندگی خود ادامه دهند.

آیا می دانید اگر از پلنگ ها به خوبی در ساریگل حفاظت کنیم، افراد زیادی از داخل کشور و همچنین کشورهای خارجی برای دیدن آن ها به این منطقه می آیند؟!

چه کسانی از پلنگ ها محافظت می کنند؟

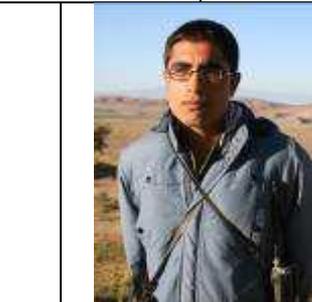
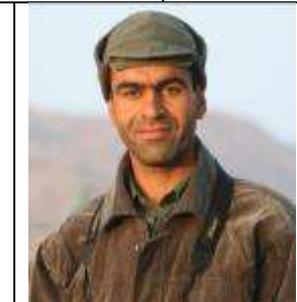
پارک ملی ساریگل یکی از مناطقی است که سازمان محیط زیست از آن حفاظت می کند. پارک ملی، محل

زندگی جانوران مختلف بوده و کسی نباید بدون اجازه مأمورین محیط زیست به آن وارد شود تا پلنگ ها و سایر جانوران بتوانند با آسودگی زندگی نمایند.

محیط بانان (شکاربانان)، افرادی هستند که زحمت زیادی برای نجات نسل جانوران در این منطقه می کشند. آن ها شب ها و روزهای زیادی را در هوای سرد و گرم باید دور از خانواده در کوه بگذرانند تا پلنگ ها و طعمه های آنها را کسی

شکار نکند. اگر دوست دارید با آن ها بیشتر آشنا شوید، می توانید به محل خدمت آنها که نزدیک امامزاده بابا قدرت است بروید. اداره محیط زیست اسفراین کنار ساختمان فرمانداری در اسفراین واقع شده و افرادی که در آنجا هستند هم می توانند به سئوالات شما درباره پلنگ های ساریگل جواب دهند.

				
اکبر محمدی	براتعلی باکنگ	محمد رضا عباسی	محمد رضا حسن زاده	محسن آزادی
				
ابراهیم یعقوبی فرد	محمد تقدیسی	مسعود نصیری	وحید علیزاده	

محیط بانان پارک ملی ساریگل

آیا می دانید اگر محیط بانان ساریگل نبودند، دیگر پلنگی هم در ساریگل نبود؟

داستان بزرگترین پلنگ دنیا

آفتاب تازه غروب کرده بود و روشنایی روز داشت کم کم پشت صخره های پرفراز و نشیب کوه ساریگل ناپدید می شد. باد هم فرصت را غنیمت شمرد و تصمیم گرفت درمدتی که حیوانات منطقه درحال استراحت هستند، گشت و گذاری به گوشه و کنار منطقه داشته باشد تا نکند از قافله عقب بماند!

اما انگار غیراز باد یک نفر دیگر هم آنجا بود که علاقه زیادی به شب گردی داشت. شاید تنها تفاوت او با باد در این بود که تمایلی به سرعت گرفتن نداشت و بیشتر مایل بود تا به آهستگی راه برود و تمام انرژی اش را صرف افزایش قدرتش کند. این ویژگی او زبانزد تمام حیوانات منطقه بود. پلنگی بزرگ با خال های سیاه توخالی، پنجه هایی تیز و پهن، چشمانی تیزبین و جثه ای تنومند و بزرگ که به جرأت می توان او را بزرگترین پلنگ دنیا به شمار آورد، با قدرتی وصف ناپذیر! همه از او می ترسیدند و همین سبب شده بود تا از دیگر پلنگ های منطقه کلاته نریمانی واقع در پارک ملی ساریگل کاملاً متمایز شود. البته به جز ترس مسئله دیگری هم در میان بود. شاید نوعی احترام! او پدر بیشتر پلنگ های منطقه بود. شاید بتوان گفت که بزرگ خاندان پلنگ ها به حساب می آمد و به همین خاطر از قدرت و شکوه زیبایی برخوردار بود.

جثه قوی و بزرگش نیازمند انرژی زیادی بود. به همین دلیل اغلب به سراغ شکارهای کوچک نمی رفت. تنها شکارهایی مثل یک قوچ بزرگ و یا یک گراز می توانست شکم او را سیر کند.

بعد از ظهر روز دهم مرداد ماه ۱۳۸۵ بود که پلنگ نر مثل همیشه گشت و گذار در اطراف قلمرواش را آغاز کرد. او می خواست از امنیت حاکم بر قلمرواش مطمئن شود. با آرامش از پشت صخره ها بیرون آمد، سینه اش را صاف کرد و نفسی عمیق کشید. هوای خوبی بود. تازه داشت کش و قوسی به بدنش می داد که ناگهان صدای شلیک چند گلوله آرامش و سکوت ساریگل را برهم شکست و چندی بعد بزرگترین پلنگ دنیا نقش بر زمین شد.

اما چرا داستان بزرگترین پلنگ دنیا اینقدر زود و غیر منتظره به پایان رسید؟ انسان ها این بار هم بدون فکر و اندیشه به طبیعت دست درازی کردند. بدون دلیل و تنها به خاطر منافع شخصیشان، آرامش خانواده پلنگ های پارک ملی ساریگل را برهم زدند.

پلنگ زیبا و خارق العاده منطقه کلاته نریمانی از بین رفت. او یکی از هزاران گونه جانوری ارزشمند طبیعت ایران است که قربانی خودخواهی و کشتار شکارچیان غیر مجاز شد.

برای حفظ پلنگها در ساریگل چه می توان کرد؟

الان، شما کاملاً با پلنگ آشنا شده اید و می توانید کارهای زیر را برای حفظ نسل این جانور در ساریگل انجام دهید:

۱. سعی کنید با مطالعه کتاب یا تماشای برنامه های تلویزیون، درباره پلنگ و سایر جانوران ساریگل مطالبی بیاموزید. همچنین، محیط بانان پارک ملی ساریگل نیز می توانند به سئوالات شما درباره جانوران، پاسخ دهند.

۲. انشائی درباره پلنگ یا سایر جانوران نوشته و آن را سر کلاس برای دوستان خود بخوانید.

۳. با دوستان و والدین خود درباره پلنگ های ساریگل صحبت کرده و مطالبی را که در این کتاب آموخته اید، به آن ها بگویید.

۴. به دیگران بگویید که اگر طعمه های پلنگ شکار نشود، پلنگ ها هیچگاه گرسنه نمانده و در نتیجه به گوسفند و بز اهلی روستاییان حمله نمی کنند.

۵. به دیگران بگویید که پلنگ هیچ خطری برای انسان نداشته و اگر کاری با آن نداشته باشند، بسیار بی آزار است.

۶. اگر شما یا دوستان و والدین شما پلنگی مشاهده کرد، به محیط بانان اطلاع دهید.

آینده پلنگ ها در پارک ملی ساریگل در دستان شماست و اگر شما نیز آنچه آموخته اید را به دیگران بگویید، پلنگ های بزرگ و زیبای ساریگل برای همیشه باقی خواهند ماند.

جواب جدول صفحه ۸:

۱) گربه سانان

۲) انسان

۳) توخالی

۴) بهار

۵) ساریگل

۶) سه ماه

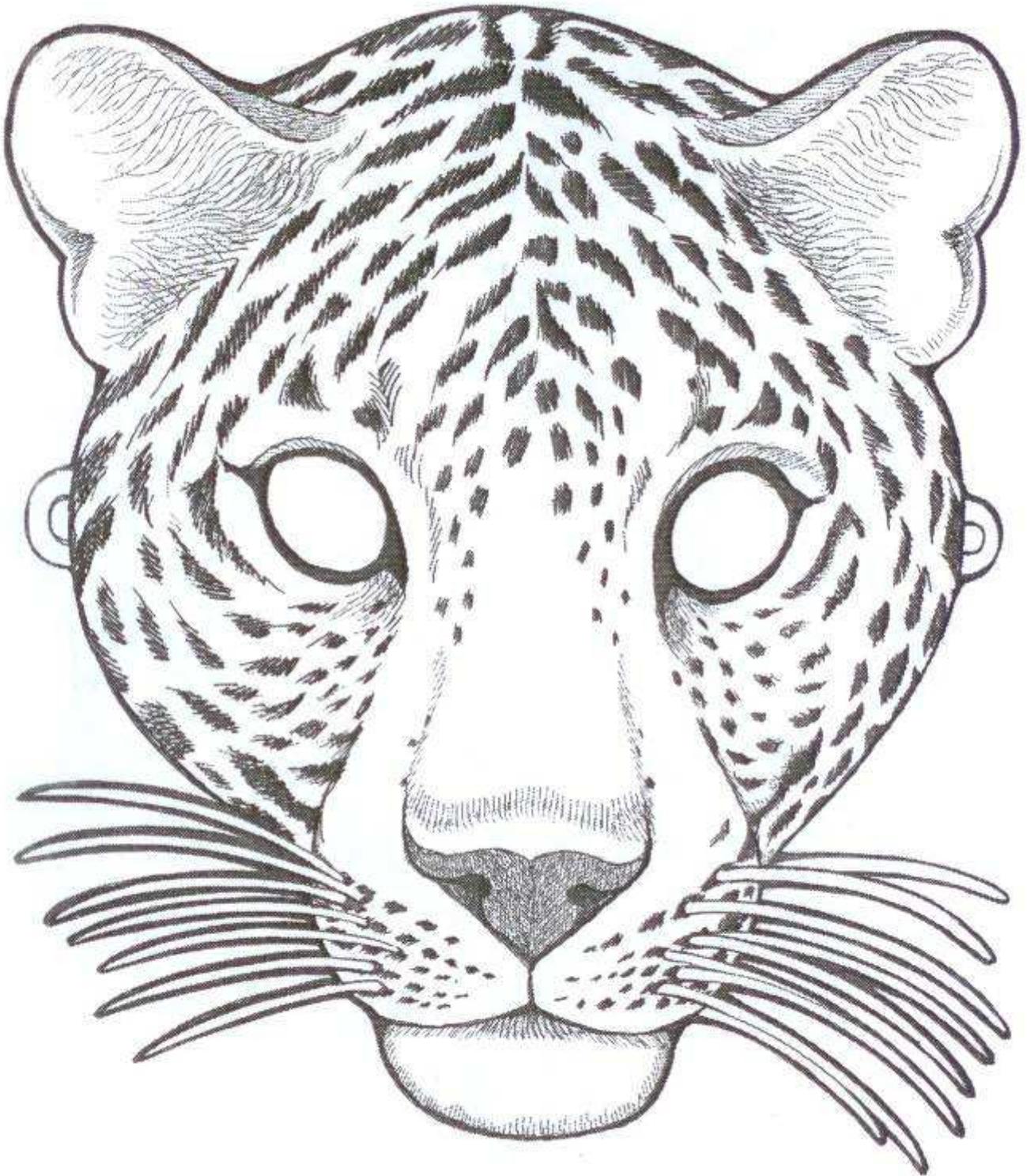
۷) قلمرو طلبی

۸) دم

۹) گراز

۱۰) گوسفند وحشی

ماسک پلنگ

دانش آموز عزیز! این تصویر را رنگ آمیزی نموده و سپس، دور آنرا با قیچی ببرید. حالا شما یک ماسک با تصویر پلنگ دارید و می توانید با بستن نخ یا کیش به دو سوراخ دو طرف ماسک، آنرا روی صورت خود ببندید.